

ANNA SŁOWIKOWSKA

INTERPRETACJA POJĘCIA *MUNUS*
W KONSTYTUCJI DOGMATYCZNEJ O KOŚCIELE
LUMEN GENTIUM

INTERPRETATION OF THE NOTION OF *MUNUS*
IN THE DOGMATIC CONSTITUTION ON THE CHURCH *LUMEN GENTIUM*

Abstract

The purpose of this article is interpretation of the notion of *munus* in the Constitution *Lumen gentium* and enclosed with this document the *Preliminary Note of Explanation*.

The Latin noun *munus* is an ambiguous word. In the teaching of the Second Vatican Council this word is present up 255 times, whereof 55 times in the Constitution *Lumen gentium*. The Council Fathers used this term in the meaning of: “office”, “function”, “mission”, “service”, “task”, “obligation”, “ministry”. In many places the translations of constitution from Latin language into Polish language in 1968 and 2002 are different. This can cause not only problems of interpretation, but also doctrinal problems.

Key words: Second Vatican Council, Church, power, task, ministry, office.

WSTĘP

Interpretacja prawa definiowana jest jako zespół działań zmierzających do usunięcia wątpliwości pojawiających się przy ustalaniu właściwego znaczenia przepisów prawnych lub rezultat tego działania (Sitarz 2004: 198; Krukowski 2004: 137-138). Ten proces poznawczy, którego celem jest zrozumienie sensu przepisów prawnych, może zostać osiągnięty przy użyciu różnych rodzajów

Dr ANNA SŁOWIKOWSKA – adiunkt Katedry Kościelnego Prawa Publicznego i Konstytucyjnego, Instytut Prawa Kanonicznego na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: sanka@kul.pl

wykładni wyodrębnionych ze względu na określone kryterium. W niniejszym opracowaniu za podstawowe kryterium zostanie przyjęta metoda interpretacji, na podstawie której zastosowanie znajdzie wykładnia językowa, nazywana również werbalną bądź gramatyczną, polegająca na wykorzystaniu analizy struktur językowych do ustalenia znaczenia tekstu przepisów (Sitarz 2004: 199), pomocniczo zaś – ze względu na jej wynik, czyli stosunek do wykładni językowej – użyta zostanie także wykładnia literalna (dosłowna, stwierdzająca), która jest tożsama z rezultatem interpretacji językowej (Prusak, Sitarz 2000: 82). Nie można jednak stwierdzić, że badania podjęte w niniejszym studium przeprowadzone zostaną za pomocą jednej z przyjętych metod prawniczych, jaką jest analiza lingwistyczna, która opiera się „na silnym założeniu dotyczącym wyróżnionej pozycji języka potocznego” (Stelmach, Brożek 2006: 126). Takie rozwiązanie nie może znaleźć zastosowania w odniesieniu do podjętego tematu, czyli interpretacji pojęcia *munus* w Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*, której autorem jest Sobór Watykański II (1964)¹. W uzasadnieniu tego należy zauważyć, że wyraz *munus* nie jest w Konstytucji *Lumen gentium* używany po prostu w znaczeniu potocznym, lecz – mimo jego wieloznaczności – Ojcowie soborowi nadali mu szczególną treść, czyniąc z niego w ten sposób bardzo precyzyjny i zarazem głęboki nośnik informacji. Natomiast „[...] błędnie zrozumieć można każde słowo – nawet najlepsze i najgłębsze” (Ratzinger 2000: 5). Dlatego celem niniejszego artykułu jest interpretacja pojęcia *munus* w takim kształcie, jaki został mu nadany w Konstytucji *Lumen gentium* i dołączonej do niej wstępnej nocie wyjaśniającej (*Nota explicativa praevia*). Opracowanie to nie aspiruje jednak do roli wykładu na temat znaczenia *munus* dla eklezjologii wskazanego dokumentu czy nauki o kolegiałności lub biskupstwie w ogóle, ile raczej do językowej analizy jednego słowa, którego błędne odczytanie lub przetłumaczenie z języka oryginalnego, w jakim zostało użyte, może spowodować zniekształcenie doktryny Kościoła w tym zakresie. Doktrynę tę natomiast należy interpretować – co sam Sobór określił – „według znanych wszystkim reguł ogólnych”, czyli „według norm interpretacji teologicznej” (*Notificiones*: 164). W odniesieniu do podjętego tematu fundamentalne znaczenie będą miały trzy zasady interpretacji jako metody teologicznej, dotyczące: 1) relacji między strukturą prawną a rzeczywistością społeczną; 2) historyczności prawa; 3) sensu i celowości prawa (Hervada, Lombardía 1996: 90; Gerosa 2003: 10). Przyjęte zasady – choć w różnym stopniu – zostaną uwzględnione na każdym etapie

¹ Dla podjętej analizy niezbędne jest wykorzystanie dwóch oficjalnych wydań dokumentów Soboru w języku polskim. Stąd teksty polskie cytowane będą z odpowiednim zaznaczeniem za wydaniem z 1968 r. lub z 2002 r.

podjętej analizy, poczynawszy od językowego wyjaśnienia *munus*, przez ukazanie jego znaczeń w Konstytucji *Lumen gentium*, jak i po wskazanie implikacji jego wieloznaczności dla rozumienia soborowego dokumentu.

1. JĘZYKOWE (SEMANTYCZNE) ZNACZENIE POJĘCIA *MUNUS*

Łaciński rzeczownik *munus*, *-eris* [gr. ἀμύνη (DLF: 799); dawniej: *moe-nus*, *-eris* (NDLF: 949; HLS: 460-461; SLP Plezia: 557) jest wyrazem wieloznacznym. Semantycznie nie jest mu przypisane jedno określenie, ale cała gama, często bardzo odmiennych znaczeń, choć w jednym z najbardziej znanych słowników, tzw. Lewisa i Shorta, wymienione zostały także łacińskie synonimy *munus*, którymi są: *officium*, *ministerium* i *honor* (Harper: 1177). W zależności od kontekstu, *ratio legis* czy intencji autora wyrażenia z wyrazem *munus* może ono oznaczać: ‘zadanie’, ‘zadanie do spełnienia’, ‘obowiązek’, ‘powinność’, ‘urząd’, ‘funkcję’, ‘godność’, ‘zasługę’, ‘służbę publiczną’ (rozumianą jako obowiązek względem państwa), ‘służbę wojskową’, ‘obowiązek żołnierski’, ‘świadczenia publiczne’, ‘obciążenie’, ‘ciężar’, ‘daninę’, ‘podatek’, ‘trybut’, ‘zajęcie’, ‘pracę’, ‘usługę’, ‘grzeczność’, ‘objaw uprzejmości’, ‘dobrodziejstwo’, ‘wyświadczenie przysługi’, ale i ‘przysługę’, ‘łaskę’, ‘względy’, ‘obrzęd pogrzebowy’, ‘czynienie ostatnich honorów’, ‘ostatni obowiązek’, ‘ostatnią posługę wobec zmarłego’, ‘prezent’, ‘dar związany z jakąś okazją’, ‘dar z dóbr materialnych’, ‘datek pieniężny’, ‘łapówkę’, ‘napiwkę’, ‘podarek dawany w celu przekupstwa’, ‘dar ze wstawienictwa’, ‘protekcję’, ‘dar z uległości’, ‘wynagrodzenie’, ‘upominek’, ‘ofiarę’, ‘produkt’, ‘dzieło’, ‘owoc’, ‘wynik’, ‘dorobek’, ‘obrzęd’, ‘uroczystość’, ‘ceremonię’, ‘zabawę świąteczną’, ‘przedstawienie publiczne zorganizowane przez władzę dla ludu’, ‘uroczystą grę’, ‘pojedynek gladiatorów’, ‘turniej’, ‘igrzyska’, ‘igrzyska pogrzebowe’ (SLP Korpanty: 293), ‘budowlę wzniesioną na użytek ludu’, ‘budynek przeznaczony na zabawy publiczne’, ‘gmach, teatr czy budowlę z prywatnej fundacji’ (SKŁP Jougan: 436; SLP Plezia: 557-558; SLP Kumaniecki: 318; SŁŚP Plezia: 554-557; SLP Sondel: 644).

Ten obszerny katalog zawierający znaczenia terminu *munus* można pogrupować, wyodrębniając poszczególne kategorie badanego wyrazu hasłowego. Tak też uczynili w większości leksykografowie, czyli Autorzy czy Redaktorzy używanych na potrzeby niniejszego tekstu słowników. Użytkownik sięga do słownika po to, aby poznać, jakie jest znaczenie danego słowa. Inne informacje podane w słowniku interesują go w mniejszym stopniu lub wcale.

Jednakże sam proces stworzenia i przedstawienia opisu znaczenia w słowniku jest złożony, a co za tym idzie – wymaga od leksykografa znajomości określonych teorii semantycznych i umiejętności warsztatowych. Wiąże się to przede wszystkim z tym, że – w wypadku jednostek leksykalnych wieloznacznych, a w analizowanym zagadnieniu w wieloznacznym wyrazie hasłowym *munus* – oprócz operacji definiowania niezbędne jest wykonanie także dwóch innych, tj. wydzielenie wszystkich znaczeń jednostki oraz ich odpowiednio uszeregowanie w ramach artykułu hasłowego, co wymusza podjęcie decyzji, które ze znaczeń znajdzie się w słowniku jako pierwsze (Żmigrodzki 2003: 71).

Wskazany wyżej katalog opracowany został z uwzględnieniem znaczeń przypisywanych terminowi *munus* w dziesięciu słownikach: łacińsko-polskich, łacińsko-francuskich, łacińsko-niemieckim i łacińsko-angielskim. W każdym z nich przyjęto schemat hasła uwzględniający wieloznaczność, która została odpowiednio wyeksponowana poprzez wyodrębnienie i ułożenie w określonej kolejności jego znaczeń. Nie we wszystkich opracowaniach ta kolejność się powtarzała. Jednakże analiza artykułu hasłowego w wykorzystanych zbiorach pozwala na wskazanie porządku semantycznego dla *munus*. Zgodnie z tym porządkiem, w większości z cytowanych słowników, do podstawowych znaczeń wyrazu *munus* należą: ‘zadanie’, ‘obowiązek’, ‘urząd’, ‘funkcja’. W szczególności oznacza on ‘nałożony na kogoś obowiązek czy ciężar, który trzeba ponieść np. wobec państwa’, ale także ‘daninę’. W przenośni używa się tego terminu w znaczeniu ‘pracy’ czy ‘przysługi’. Może także służyć jako określenie dla ‘ostatniej posługi czy pogrzebu’. Wreszcie *munus* oznacza ‘prezent’, ‘dar’, ‘publiczne przedstawienie’, ‘pokazy’, ‘wystawę’, ‘walki gladiatorów’. Korzysta się z niego także na określenie ‘budynku użyteczności publicznej, który został wzniesiony na koszt osoby prywatnej’.

Stworzenie powyższych grup znaczeniowych dla bogatego w treść pojęcia *munus* służy uporządkowaniu, a także umożliwia wskazanie tych jego zakresów, z których Ojcowie Soboru uczynili szczególnego rodzaju nośnik informacji w Konstytucji *Lumen gentium* i stanowiącej jej integralną część wstępnej Nocie wyjaśniającej.

1. POJĘCIE *MUNUS* W KONSTYTUCJI *LUMEN GENTIUM*

Munus jest pojęciem używanym bardzo często w nauczaniu Soboru Watykańskiego II. Pojawia się ono w różnych kontekstach i znaczeniach języko-

wych aż 255 razy², z czego 55 razy w Konstytucji *Lumen gentium*. W samej Konstytucji występuje dokładnie 49 razy³, ale również w 6 miejscach zawiera je *Nota explicativa praevia*⁴. W celu zbadania najczęściej przypisywanych mu znaczeń należy wskazać wszystkie miejsca, w których w Konstytucji i Nocie wyraz ten został wpisany w języku łacińskim. Ze względu na to, że konstytucje, dekrety i deklaracje soborowe doczekały się w języku polskim dwóch oficjalnych przekładów i wydań, należy także odnieść się do tych tłumaczeń, tym bardziej że na karcie tytułowej wydania z 2002 r. wyraźnie widnieje adnotacja: „nowe tłumaczenie”, a zgodnie z dekretem kard. J. Glempa Konferencja Episkopatu Polski zleciła Wydawnictwu Pallottinum wydanie poprawionego tłumaczenia dokumentów soborowych (Dekret 2002: 4). Wyrażenia łacińskie ze słowem *munus* znajdującym się w tekście *Lumen gentium* zostaną podane za *Index verborum cum documentis Concilii Vaticani Secundi*, te zaś, które zawiera wstępna Nota wyjaśniająca, zostały wyszukane samodzielnie w jej tekście. Obok tych wyrażen wskazane zostaną ich odpowiedniki w języku polskim w kolejności oficjalnych przekładów – z 1968 i z 2002 r.

Zestawienie tekstu oryginalnego LG zawierającego wyraz *munus*
z tekstem polskim z 1968 i 2002 r.⁵

Lp.	Nr	Tekst oryginalny	Tekst polski z 1968 r.	Tekst polski z 2002 r.
		Constitutio dogmatica de Ecclesia <i>Lumen gentium</i>	Konstytucja dogmatyczna o Kościele <i>Lumen gentium</i>	
		Caput I. De Ecclesiae mysterio	Rozdział I Misterium Kościoła	
1.	7	cum munere , quod principium vitae	z funkcją , jaką spełnia w ciele ludzkim zasada życia	z funkcją , jaką spełnia w ludzkim ciele zasada życia

² Dane podawane są za: Index 1967: 317-319. W literaturze można znaleźć również inne zestawienie, mianowicie 252 razy występowanie w formie *munus*, 4 razy w formie *munia* i 10 razy w tytule (Erdö 1989: 411-436; Lumembu 2002: 15).

³ Słowo *munus* zawarte zostało w następujących numerach LG: 7; 12; 13; 20 (×4); 21 (×4); 22 (×2); 23 (×2); 24; 25 (×2); 27; 28 (×5); 29; 30 (×2); 31 (×2); 33; 34; 35 (×2); 37; 41 (×3); 45; 53; 54; tyt. II rozdz. VIII; 55; 56; 60; 62 (×2); 63 (×2); 67.

⁴ *Munus* znajduje się w następujących numerach noty: 2 (×3); 3; 4 oraz w jej tzw. *nota bene*.

⁵ W poniższym zestawieniu zachowana zostanie pisownia oryginalna, tak jak występuje w każdym z wykorzystanych wydań tekstu. Legenda: Lp. – oznacza liczbę porządkową dla podanego w kolejności występowania pojęcia *munus* w Konstytucji oraz wstępnej Nocie wyjaśniającej; Nr – numer passusu, w którym znajduje się badany termin, nadany pierwotnie przez redaktorów dokumentu (należy nadmienić, że w Nocie wyjaśniającej numeracja liczona jest od początku).

		Caput II. De Populo Dei	Rozdział II Lud Boży	
2.	12	de munere quoque prophético Christi	także w proroczej funkcji Chrystusa	także w prorockiej funkcji Chrystusa
3.	13	civitatem dona et munera	do którego miasta przynoszą dary i upominki	
		Caput III. De constitutione hierarchica Ecclesiae et in specie de episcopatu	Rozdział III O hierarchicznym ustroju Kościoła, a w szczególności o episkopacie	
4.	20	demandaverunt munus perficiendi	zadanie prowadzenia dalej i umacniania	
5.	20	locum tenet munus illorum qui	pierwsze miejsce [...] zajmuje urząd tych, którzy	szczególne miejsce [...] zajmuje funkcja tych, którzy
6.	20	munus a Domino singulariter Petro	urząd (<i>munus</i>) powierzony przez Pana indywidualnie Piotrowi	funkcja (<i>munus</i>) powierzona przez Pana indywidualnie Piotrowi
7.	20	munus Apostolorum pascendi	urząd Apostołów – pasterzowanie Kościołowi	misja Apostołów pasterzowania Kościołowi
8.	21	eorum paterno munere nova membra	dzięki ich ojcowskiemu urzędowi nowe członki wciela do Ciała swego	Dzięki ich ojcowskiej służbie wciela do swego Ciała nowe członki
9.	21	Ad tanta munera explenda	Aby wypełnić tak wielkie zadanie	
10.	21	cum munere sanctificandi	wraz z urzędową funkcją uświęcania	wraz z płynącą z nich misją uświęcania
11.	21	munera quoque confert docendi	przynosi również funkcję nauczania	przynoszą również funkcje nauczania
12.	22	vi muneris sui, Vicarii scilicet Christi	z racji swego urzędu , mianowicie urzędu Zastępcy Chrystusa	mocą swojej misji , mianowicie Zastępcy Chrystusa
13.	22	illud autem ligandi ac solvendi munus	ów dar związywania i rozwiązywania	
14.	23	eorum perfunctio muneris sinit	wykonywanie własnego urzędu	wykonywanie własnej misji
15.	23	cui grande munus christiani nominis	wzniosły urząd szerzenia imienia chrześcijańskiego	wzniosłe zadanie szerzenia chrześcijaństwa
16.	24	Munus autem illud quod Dominus	Urząd zaś ten, który Pan powierzył	Ta zaś misja , którą Pan powierzył
17.	25	Episcoporum munera eminent praedicatio	Wśród głównych obowiązków biskupich szczególne miejsce zajmuje głoszenie	Wśród głównych obowiązków biskupów szczególne miejsce zajmuje głoszenie
18.	25	Caput, vi muneris sui gaudet	Nieomyślnością tą z tytułu swego urzędu cieszy się Biskup Rzymski, Głowa Kolegium Biskupiego	Nieomyślnością tą cieszy się na ma mocy swego urzędu Biskup Rzymu, głowa Kolegium Biskupów

19.	27	Ipsis munus pastorale seu habitualis	urząd pasterski, czyli ustawiczna i codzienna troska	misja pasterska czyli ustawiczna i codzienna troska
20.	28	qui munus ministerii sui, vario gradu	przekazali zadania swego urzędu w różnym stopniu	przekazali misję swego posługiwania w różnym stopniu
21.	28	muneris unici Mediatoris Christi	w urzędzie jedyne Pośrednika, Chrystusa	w misji jedyne Pośrednika, Chrystusa
22.	28	Suum vero munus sacrum maxime	Swój zaś święty urząd sprawują przede wszystkim	Swoją świętą misję sprawują przede wszystkim
23.	28	Munus Christi Pastoris et Capititis	urząd Chrystusa, Pasterza i Głowy	misję Chrystusa, Pasterza i Głowy
24.	28	eiusque munera et sollicitudinem	i jego obowiązki oraz starania	a jego obowiązki i zatroskanie
25.	29	haec munera , ad vitam Ecclesiae	A ponieważ te obowiązki , nader konieczne dla życia Kościoła	Skoro te obowiązki [...] z trudem [...] mogą być spełniane [...], a jest to konieczne dla życia Kościoła
		Caput IV. De laicis	Rozdział IV Katolicy świeccy	
26.	30	Synodus, muneribus Hierarchiae	Wyjaśniwszy obowiązki hierarchii, Sobór	
27.	30	munus suum esse ita pascere fideles	zadaniem jest tak sprawować opiekę pasterską nad wiernymi	
28.	31	et de munere Christi sacerdotali	kapłańskiego [...] urzędu Chrystusowego	kapłańskiej [...] misji Chrystusa
29.	31	ut suum proprium munus exercendo	aby wykonując właściwe sobie zadania	aby pełniąc właściwą sobie misję
30.	33	ut ad quaedam munera ecclesiastica	w wykonywaniu pewnych zadań kościelnych	
31.	34	etiam sui muneris sacerdotalis	również udział w swej funkcji kapłańskiej (<i>munus sacerdotale</i>)	także udział w swojej misji kapłańskiej (<i>munus sacerdotale</i>)
32.	35	suum munus propheticum adimplet	pełni swe prorocze zadanie	pełni swoją misję prorocką, posługę nauczania
33.	35	quo in munere magni pretii apparet	W wypełnianiu tego zadania nader cenny okazuje się	W wypełnianiu tej misji bardzo cenny okazuje się
34.	37	ratione sacri sui muneris personam	z tytułu swojego świętego urzędu reprezentują Chrystusa	ze względu na swe święte posłannictwo reprezentują Chrystusa
		Caput V. De universali vocatione ad sanctitatem in Ecclesia	Rozdział V Powszechne powołanie do świętości w Kościele	
35.	41	secundum propria dona et munera	Każdy stosownie do własnych darów i zadań	każdy według własnych darów i zadań

36.	41	perfectum pastoralis caritatis munus	pełnili doskonale urząd miłości pasterskiej	wypełniali doskonałą misję miłości pasterskiej
37.	41	de eorum muneris gratia participantes	uczestnicząc w łasce ich urzędu	uczestnicząc w łasce ich misji
		Caput VI. De religiosis	Rozdział VI Zakonnicy	
38.	45	Hierarchiae munus sit Populum Dei	zadaniem hierarchii kościelnej jest paść Lud Boży	zadaniem hierarchii kościelnej jest pasienie Ludu Bożego
		Caput VIII. De Beata Maria Virgine Deipara in mysterio Christi et Ecclesiae	Rozdział VIII Błogosławiona Maryja Dziewica Boża Rodzicielka w tajemnicy Chrystusa i Kościoła	Rozdział VIII Błogosławiona Maryja Dziewica, Boża Rodzicielka, w misterium Chrystusa i Kościoła
		I. Prooemium	I. Wstęp	
39.	53	hoc summo munere ac dignitate ditatur	obdarzona jest tym największym darem i najwyższą godnością	jest obdarzona tym największym darem i najwyższą godnością
40.	54	munus Beatae Virginis in mysterio	rolę Błogosławionej Dziewicy w tajemnicy	rolę Błogosławionej Dziewicy w misterium
41.	Tyt.	II. De munere B. Virginis in economia salutis	II. Rola Błogosławionej Dziewicy w ekonomii zbawienia	
42.	55	munus Matris Salvatoris in salutis	rolę Matki Zbawiciela w ekonomii zbawienia	
43.	56	a Deo donis tanto munere dignis	obdarzona została przez Boga godnymi tak wielkiego zadania darami	przez Boga obdarzona darami godnymi tak wielkiej roli
		III. De Beata Virgine et Ecclesia	III. Błogosławiona Dziewica i Kościół	
44.	60	Mariae autem maternum munus erga	Macierzyńska zaś rola Maryi	
45.	62	salutiferum hoc munus non deposuit	nie zaprzestała tego zbawczego zadania	nie zaprzestała pełnić tej zbawczej roli
46.	62	autem munus subordinatum Mariae	podporządkowaną rolę Maryi	podporządkowanej roli Maryi
47.	63	divinae maternitatis dono et munere	z racji daru i roli boskiego macierzyństwa	
48.	63	singularibus gratiis et muneribus	z racji swoich szczególnych łask i darów	
		IV. De cultu Beatae Virginis in Ecclesia	IV. Kult Błogosławionej Dziewicy w Kościele	
49.	67	munera et privilegia Beatae Virginis	dary i przywileje Błogosławionej Dziewicy	
		Nota explicativa praevia	Wstępna nota wyjaśniająca	
1(50).	2	participatio sacrorum munerum	uczestnictwa w <i>świętych zadaniach (munera)</i>	uczestnictwa w <i>świętych zadaniach (munera)</i>

2(51).	2	consulto adhibetur vocabulum munerum	umyślnie użyto słowa zadaniach	umyślnie użyto słowa „ zadaniach ”
3(52).	2	quia agitur de muneribus quae a pluribus subiectis	ponieważ chodzi o zadania , które mają być spełniane przez <i>większą liczbę podmiotów</i>	ponieważ chodzi o zadania , które powinny być spełniane przez <i>większą liczbę podmiotów</i>
4(53).	3	servat suum munus Vicarii Christi	<i>zachowuje nienaruszone swe zadanie Zastępcy Chrystusowego</i>	zachowuje nienaruszone swe zadanie zastępcy Chrystusa
5(54).	4	ipso suo munere requiritur	jak tego wymaga sam jego urząd	jak tego wymaga jego urząd
6(55).	N.B.	sine communionem hierarchica munus sacramentale-ontologicum	Bez wspólnoty hierarchicznej <i>nie może</i> być wykonywane zadanie sakramentalno-ontologiczne	Bez komunii hierarchicznej nie może być wykonywana funkcja sakramentalno-ontologiczna

Powyższy wykaz wszystkich miejsc Konstytucji *Lumen gentium* i wstępnej Noty wyjaśniającej pozwala na stwierdzenie, że Sobór Watykański II w swoim nauczaniu korzystał tylko z kilku znaczeń przypisywanych *munus*. Ojcowie soborowi używali tego terminu w znaczeniu ‘urzędu’, ‘funkcji’, ‘misji’, ‘służby’, ‘zadania’, ‘obowiązku’, ‘posługi’. W związku z tym zastosowanie znalazło w zasadzie podstawowe znaczenie *munus*. Choć z wymienionych niewątpliwie najczęściej w tłumaczeniu wykorzystano następujące: ‘urząd’, ‘misja’, ‘zadanie’, ‘funkcja’. *Munus* zostało również użyte jako ‘dar’ czy ‘upominek’. Natomiast w odniesieniu do osoby Matki Bożej w polskich tłumaczeniach zgodnie oddano jego treść jako ‘rolę’. Należy jednak zauważyć, że zarówno ‘rola’, jak i ‘misja’ nie występują w tłumaczeniach *munus* z języka łacińskiego w dostępnych słownikach na język polski czy języki francuski, niemiecki i angielski. W wielu miejscach tłumaczenia Konstytucji *Lumen gentium* z języka łacińskiego na język polski w 1968 r. i 2002 r. odbiegają od siebie, co może powodować nie tylko problemy interpretacyjne, ale także doktrynalne. W szczególności chodzi o odmienne używanie pojęć: *zadanie*, *urząd*, *funkcja*, *misja*, np. w odniesieniu do Apostołów, Biskupa Rzymu czy biskupów. Niemalże całkowita zgodność zachodzi między dwiema wersjami tłumaczeń wstępnej Noty wyjaśniającej, ponieważ w sześciu fragmentach różnią się tylko w jednym miejscu, gdzie w starym przekładzie *munus* miało ekwiwalent *zadanie*, a w nowym *funkcję*. Opowiedzenie się za którymkolwiek ze wskazanych wyrazów nie jest jednak możliwe bez poznania ich znaczeń w języku polskim.

Funkcja oznacza ‘czynność’, ‘działanie’, ‘rolę’, ‘stanowisko’, ‘pracę’ (NSJP Sobol: 348), natomiast *zadanie* definiowane jest jako ‘to, co należy

wykonać czy osiągnąć’, ale także ‘cel’, ‘obowiązek’, ‘polecenie’ czy ‘dzieło do wypełnienia’ (Tamże: 1215; SJP Doroszewski X: 472)⁶. *Misja* jest znaczeniowo podobnym słowem do *zadania*, ponieważ należy przez nią rozumieć ‘posłannictwo’, ‘odpowiedzialne zadanie do spełnienia’ czy ‘ważne zlecenie do wykonania’ (SJP Doroszewski IV: 735). Jednakże, choć *misja* jest *zadaniem*, to nie można tych pojęć używać synonimicznie, z uwagi na specyficzne nacechowanie semantyczne terminu *misja*. *Misja* jest ‘szczególnego rodzaju zadaniem’, ponieważ – zgodnie ze słownikową definicją – ma być ono ‘odpowiedzialne’, ‘ważne’, a więc nie każde¹. Przykładowo: jeśli Jezus Chrystus – Założyciel Kościoła – pozostawił mu misję do spełnienia, w postaci doprowadzenia ludzi do zbawienia (por. 1P 1,9), to w ramach tej misji powierzył mu trzy zadania: nauczanie, uświęcanie i kierowanie Ludem Bożym, a te z kolei można zrealizować przez pełnienie w Kościele różnych urzędów, posług, funkcji, jak również zadań i obowiązków. Ponadto te trzy zadania – zgodnie z nakazem Chrystusa – mają być służbą, o czym świadczą słowa skierowane przez Niego do Apostołów: „Wiecie, że władcy narodów uciskają je, a wielcy dają im odczuć swą władzę. Nie tak będzie u was” (Mt 20,25-26). Według papieża Franciszka słowa: „Nie tak będzie u was” stanowią klucz do rozumienia misji pasterzy Kościoła doprowadzenia ludzi do zbawienia: „A zatem w świetle Ewangelii: walka o władzę w Kościele nie powinna mieć miejsca. Lub inaczej, niech to będzie walka o prawdziwą władzę, to znaczy tę, której On nas uczył poprzez swój przykład: władza służby. Prawdziwa władza to służba” (Francesco 2013: 8). Dlatego te trzy zadania zgodne są z potrójną godnością i trzema rodzajami służby Chrystusa: Proroka, Kapłana i Króla, który nie przyszedł, aby Mu służyli, lecz aby służyć (por. Mt 20,28; Mk 10,45), ponieważ celem władzy jest budowanie Ludu Bożego, nie zaś jego zagłada (por. 2 Kor 10,8). Z tego względu za błędne należy uznać obydwa tłumaczenia tego fragmentu Konstytucji, który dotyczy święceń biskupich, gdzie *munus* zamiast *urzędowej funkcji* czy też *misji uświęcenia* powinno zostać przetłumaczone jako *zadanie* (LG 21):

⁶ Szerzej na temat różnicy między funkcją a zadaniem w prawie kanonicznym zob. Zając 2014: 127.

⁷ Warto przy tym zauważyć, że S. Linde w swoim *Słowniku* podał tylko jedno znaczenie wyrazu *misja*: „wysłanie, posłanie, osobliwie dla nawracania do wiary chrześc.” (SJP Linde: 111). Podobnie w tzw. *Słowniku wileńskim* wyraz „*misja*” rozumiany był dość ściśle, choć na dwa sposoby: „1) w ogólności posłannictwo, powołanie. 2) – zgromadzenie religijne, dla opowiadania i nauczania Słowa bożego między poganami, dla nawracania niewiernych” (SJP Orgelbrand: 668).

1968: Sakra biskupia wraz z **urzędową funkcją** uświęcania przynosi również **funkcję** nauczania i rządzenia; **funkcje** te jednak z natury rzeczy mogą być wykonywane tylko w hierarchicznej wspólnotcie (*communio*) z Głową Kolegium i z jego członkami.

2002: Święcenia biskupie wraz z płynącą z nich **misją** uświęcania, przynoszą również **funkcje** nauczania i kierowania, które jednak ze swojej natury mogą być wykonywane tylko w hierarchicznej komunii z głową kolegium i z jego członkami.

Episcopalis autem consecratio, cum **munere** sanctificandi, **munera** quoque confert docendi et regendi, quae tamen natura sua non nisi in hierarchica communione cum Collegii Capite et membris exerceri possunt.

Podobnie przy jedynej różnicy występującej w tłumaczeniach z 1968 i 2002 r. końcowej części dokumentu *Nota explicativa praevia* słuszność należy przyznać staremu tłumaczeniu *munus* jako *zadanie*, nie zaś *funkcja* w kontekście wykonywania zadania uświęcania nazwanego sakramentalno-ontologicznym, ponieważ wyraźnie fragment ten nie zawiera aspektu kanoniczno-prawnego oraz kwestii dotyczących sprawowania czynności sakramentalnych:

1968: Nb. Bez wspólnoty hierarchicznej *nie może* być wykonywane **zadanie** sakramentalno-ontologiczne, które odróżnić należy od aspektu kanoniczno-prawnego.

2002: Nb. Bez komunii hierarchicznej nie może być wykonywana **funkcja** sakramentalno-ontologiczna, którą należy odróżnić od aspektu kanoniczno-prawnego.

N.B. Sine communione hierarchica **munus** sacramentale-ontologicum, quod distinguendum est ab aspectu canonico-iuridico, exerceri non potest.

Ponadto dopuszczone do użytku nowe tłumaczenie Noty z tą jedną różnicą w porównaniu do starego przekładu jest sprzeczne z wcześniejszym fragmentem Noty, w którym zostało wyjaśnione: „W święceniach biskupich dostępuje się ontologicznego uczestnictwa w świętych zadaniach (*munera*), jak to wiadomo niewątpliwie z Tradycji, także liturgicznej. Umyślnie użyto słowa «zadaniach», a nie «władzach», ponieważ to ostatnie słowo mogłoby być rozumiane w znaczeniu władzy zaktualizowanej. Aby zaś miała miejsce taka zaktualizowana władza, powinno być dodane kanoniczne, czyli prawne jej określenie przez autorytet hierarchiczny. To określenie władzy może polegać na przydzieleniu szczegółowego zadania [w języku łacińskim jest *particularis officii*, dlatego poprawnie powinno być «szczegółowego obowiązku» – A.S.] albo na wyznaczeniu podwładnych i jest udzielane według norm zatwierdzonych przez najwyższy autorytet. Tego rodzaju szczegółowa norma jest potrzebna z natury rzeczy, ponieważ chodzi o zadania, które powinny być spełniane przez większą liczbę podmiotów współdziałających hie-

rarchicznie z woli Chrystusa. Jest rzeczą oczywistą, że ta komunია miała zastosowanie w życiu Kościoła, według okoliczności czasów, zanim jeszcze została niejako skodyfikowana w prawie (Nota 2)”⁸. Fragment ten zatem dotyczy zadań, nie zaś funkcji.

Z kolei termin *urząd* jest używany w bardzo szerokim zakresie i przypisywanych jest mu wiele znaczeń. Jednakże wśród nich dla prowadzonej analizy istotne jest i oddaje jej sens to znaczenie, według którego *urząd* można rozumieć na dwa sposoby: 1) bądź jako ‘organ władzy’, ‘instytucję o określonym zakresie działania w dziedzinie życia społecznego’, 2) bądź jako ‘stanowisko’, ‘funkcję’, ‘obowiązek pełniony przez kogoś w hierarchii’ (SJP Doroszewski IX: 664). Stąd przykładowo w numerze 20 LG stare tłumaczenie było poprawne, kiedy w trzech miejscach przełożono *munus* na *urząd*, nie zaś na *funkcję* czy *misję*, jak uczyniono w nowym przekładzie:

1968: Wśród tych rozmaitych posług, od najdawniejszych czasów sprawowanych w Kościele, pierwsze miejsce, jak świadczy tradycja, zajmuje **urząd** tych, którzy ustanowieni biskupami, dzięki sukcesji sięgającej początków, rozporządzają latoroślami wyrosłymi z nasienia apostołskiego.

2002: Wśród tych rozmaitych posług, od najdawniejszych czasów sprawowanych w Kościele, szczególne miejsce, jak świadczy Tradycja, zajmuje **funkcja** tych, którzy ustanowieni biskupami, dzięki biegnącej od początku sukcesji posiadają latorośle wyrosłe z nasienia apostołskiego.

Inter varia illa ministeria quae inde a primis temporibus in Ecclesia exercentur, teste traditione, praecipuum locum tenet **munus** illorum qui, in episcopatum constituti, per successionem ab initio decurrentem, apostolici seminis traduces habent.

1968: Tak samo jak trwa nieprzerwanie **urząd** (*munus*) powierzony przez Pana indywidualnie Piotrowi, pierwszemu z Apostołów, i mający być przekazywanym jego następcom [...].

2002: Jak nieprzerwanie trwa **funkcja** (*munus*) powierzona przez Pana indywidualnie Piotrowi, pierwszemu spośród Apostołów, z zadaniem przekazywania jej jego następcom [...].

⁸ Zob. tekst oryginalny: „In consecratione datur ontologica participatio sacrorum munerum, ut indubie constat ex Traditione, etiam liturgica. Consulto adhibetur vocabulum munerum, non vero potestatum, quia haec ultima vox de potestate ad actum expedita intelligi posset. Ut vero talis expedita potestas habeatur, accedere debet canonica seu iuridica determinatio per auctoritatem hierarchicam. Quae determinatio potestatis consistere potest in concessione particularis officii vel in assignatione subditorum, et datur iuxta normas a suprema auctoritate adprobatas. Huiusmodi ulterior norma ex natura rei requiritur, quia agitur de muneribus quae a pluribus subiectis, hierarchice ex voluntate Christi coopera.

Sicut autem permanet **munus** a Domino singulariter Petro, primo Apostolorum, concessum et successoribus eius transmittendum [...].

1968: [...] tak też nieprzerwanie trwa w Kościele **urząd** Apostołów – pasterzowanie Kościołowi – mający być bez przerwy sprawowany przez poświęcony stan biskupi.

2002: [...] tak nieprzerwanie trwa **misja** Apostołów pasterzowania Kościołowi, która ma być zawsze sprawowana przez uświęcony stan biskupi.

[...] ita permanet **munus** Apostolorum pascendi Ecclesiam, ab ordine sacratio Episcoporum iugiter exercendum.

Wskazane wyżej rozbieżności czy błędy w tłumaczeniach, zarówno w starym, jak i w nowym, są tylko przykładami. Znajomość wszystkich znaczeń danego wyrazu – w tym wypadku *munus* – nie wystarczy do właściwego odania myśli Autora tłumaczonego tekstu. Nie można zapominać, że nadal oficjalnym językiem Kościoła jest łacina i jeśli tekst oryginalny jest opublikowany w języku łacińskim, to w takim obowiązuje. Kościół nie może zrezygnować z łaciny, ponieważ jest to język, któremu obce są tzw. naleciałości; jest więc stabilny i w pewnym sensie także konwencjonalny, a ponadto cechuje go precyzja, jasność pojęciowa i ścisła terminologia. Język ten wyposażony jest w „zwięzły, bogaty, rytmiczny sposób mówienia, pełen wzniosłości i piękna”⁹, co z kolei prowadzi do jasności i pewności doktrynalnej. Jest „stały i niezmienny, gdyż nowe pojęcia, których domaga się postęp, tłumaczenie i obrona nauki chrześcijańskiej, już od dawna były ustalone i ugruntowane” (Ioannes XXIII 1962: 21)¹⁰. Tak było i jest w odniesieniu do *munus*, którego znaczenie mieści w sobie treść m.in. obowiązku, zadania, urzędu (Syryjczyk 1985: 126). Dlatego ze względu na wieloznaczność tego pojęcia również w języku łacińskim jego zrozumieniu nie czyni zadość poznanie wszystkich jego znaczeń w języku polskim. Ponadto dobór odpowiedniego z nich zależy również od kontekstu, w jakim został użyty, a ten determinuje właściwą interpretację w tekście Konstytucji *Lumen gentium*,

⁹ „Utraque de causa, ut cetera omittamus, liquet clerum, ante alios, latinae linguae perstudiosum esse oportere; neque enim hic laudes persequimur, quibus hoc commendatur loquendi genus, pressura, locuples, numerosum, maiestatis plenum et dignitatis quod mire dixeris comparatum ad serviendum Romani Pontificatus gloriae, ad quem ipsa Imperii sedes tamquam hereditate pervenerit” (Pius XI 1922: 452-453; szerzej zob.: Sitarz, Wasilewicz 2013: 164-165).

¹⁰ Warto zauważyć, że przytoczony dokument o podniesieniu studium języka łacińskiego nie został ani razu zacytowany w konstytucjach, dekretach i deklaracjach Soboru Watykańskiego II, przede wszystkim zaś w tych, które dotyczą liturgii czy formacji kapłańskiej. Znaczenie i rangę konstytucji *Veterum sapientia* przypomniał dopiero papież Benedykt XVI, tworząc Papieską Akademię Łacińską (zob. Benedictus XVI 2012: 226-235).

która przecież jest konstytucją dogmatyczną. Popęlenie błędu na etapie tłumaczenia lub interpretacji może oznaczać defigurację nauki Kościoła.

3. IMPLIKACJE WIELOZNACZNOŚCI *MUNUS* DLA ROZUMIENIA KONSTYTUCJI *LUMEN GENTIUM*

Zawarte w poprzednim punkcie wyjaśnienia znaczenia *munus* w kontekście realizacji jednej misji Kościoła za pomocą trzech zadań wykonywanych w duchu służby nabierają jeszcze większego znaczenia, kiedy sam Sobór naucza: „Urząd¹¹ [...], który Pan powierzył pasterzom ludu swego, jest prawdziwą służbą, wymownie nazwaną w Piśmie Świętym *diakonią*, czyli *posługiwaniem*” (LG 24). Fragment ten dotyczy biskupów, którzy są następcami Apostołów. Istota ich urzędu wyraża się w potrójnym *munus*, rozumianym jako ‘nakaz Chrystusa’, który Sobór – na podstawie Pisma Świętego (por. Dz 1,17 i 25; 21,19; Rz 11,13; 1 Tm 1,12) – ujmuje jako ‘diakonię, czyli posługiwanie’ [«*diakonia*» *seu ministerium* (Lumembu 2002: 28)]. W ten sposób Ojcowie soborowi, na oddanie właściwej treści dla nauczania Kościoła, wykorzystali odpowiednik dla *munus*, którym jest *ministerium*. Biorąc pod uwagę *sensus Ecclesiae*, należy interpretować ten passus w aspekcie służebnym, czyli poprzez posługiwanie, a nie dominującym, który odbywałby się na zasadzie sprawowania rządów w zakresie wykonywania zadań duszpasterskich w Kościele (Erdö 1989: 421).

Również cytowane wcześniej zdanie z *nota bene* wstępnej Noty wyjaśniającej, choć – jak wynika z kontekstu – dotyczy *munus* jako ‘zadania’, to jednocześnie tym razem w swoim przekazie stawia w opozycji rozumienie pożądane przez Autorów wobec znaczenia kanonicznego, tj. *munus* pojmowanego jako ‘urząd’, czy ‘stopień godności’ (Tamże). Zdanie to jest następujące: „Bez wspólnoty hierarchicznej *nie może być wykonywane zadanie sakramentalno-ontologiczne, które odróżnić należy od aspektu kanoniczno-prawnego*”. Dla zrozumienia tej treści nie wystarczy jednak wyjaśnienie znaczenia i kontekstów dla użytego tu *munus*. Badany wyraz cechuje głębia teologiczna. Dlatego nie może on zostać zinterpretowany w oderwaniu od całości konstrukcji, w której występuje. Cytowane zdanie zawarte w *Nota explicativa praevia* jest częścią autentycznej interpretacji doktryny Kościoła, która w żaden sposób nie umniejsza tekstu konstytucji (Villar 2004: 24; szerzej zob. Tenże 2011: 55-112), ponieważ „według myśli i sformułowania

¹¹ Słowo „urząd” występuje w starym tłumaczeniu, natomiast w nowym użyto „misja”.

tej noty powinna być wyjaśniana i rozumiana nauka wyłożona w [...] rozdziale trzecim” (Notificationes: 164) *Lumen gentium*. Z tego względu, poza *munus*, ważne i znaczące jest w niej każde sformułowanie. Za kluczowe w zrozumieniu tej kwestii trzeba uznać wyrażenie *wspólnota hierarchiczna (communio hierarchica)*. To konsekracja biskupia, ze względu na włączenie do Kolegium Biskupów, którego głową jest Biskup Rzymu, a przez to – do komunii hierarchicznej, uzdalnia do wykonywania posługi biskupiej¹². Stąd zadania, których dotyczy nota, mogą być realizowane tylko we wspólnocie hierarchicznej. Rozwinięcie i pogłębienie przez Sobór nauki o episkopacie jest bardzo ważne. „[...] dowartościowanie znaczenia urzędu biskupa nie dokonało się przez to, że poszczególni biskupi zostali niejako ogłoszeni małymi papieżami, nabrali mocy i wzniosłości w ich monarchistycznych uprawnieniach, lecz przez to, że zostali na powrót wyraźniej włączeni ze wszystkimi ich braćmi, z którymi kierują Kościołem Bożym. W ten sposób wyraża się jaśniej w tym powiązaniu charakter posługi i dogłębnie duszpasterski sens urzędu biskupiego: z jednej strony biskup jest przyporządkowany do swoich braci w tym samym urzędzie, równocześnie jednak, z drugiej strony, jest on przyporządkowany do swoich braci i siostr w tej samej łasce, do tych, którzy wraz z nim zostali ochrzczeni w imię Jezusa Chrystusa. I może on stawać przed swoimi współbraćmi biskupami naprawdę tylko wtedy, kiedy będzie do nich nieustannie przychodził z braterskiej więzi z tymi, którzy wierzą razem z nim” (Ratzinger 2012: 233-234). Dlatego to sakramentalno-ontologiczne *munus* – rozpatrywane w kontekście *communio hierarchia*, o której naucza Sobór – dotyczy realizacji posługi związanej z konsekracją biskupią, włączającej do Kolegium Biskupów, a nie wykonywania zadań na mocy urzędu biskupa. Według J. Ratzingera, „[...] wypowiedź o kolegialnym statusie urzędu biskupa, i wraz z nim samego Kościoła, nie jest czystą teorią dla specjalistów, lecz dogmatyczną wypowiedzią, która jednocześnie i bezpośrednio odnosi się do człowieka, do rzeczywistości życia Kościoła”. Ponadto, „[...] zgodnie ze swoją istotą urząd biskupa istnieje zawsze w liczbie mnogiej – jako «my», które dopiero pojedynczemu «ja» nadaje jego znaczenie. Wejście w urząd duchowy, którego zadaniem jest troska

¹² Godna uwagi w tym przedmiocie jest monografia W. Bertramsa, w której Autor interpretuje poszczególne części LG, postrzegając i rozumiejąc je w kontekście *Nota explicativa praevia*, zob. W. Bertrams, 1965, *Papst und Bischofskollegium als Träger der kirchlichen Hirtengewalt*, München–Paderborn–Wien, Verlag Ferdinand Schöningh. Zob. także: G. Ghirlanda, 1980, „*Hierarchica communio*”. *Significato della formula nelle „Lumen Gentium”*, Roma, Typis Pontificiae Universitatis Gregorianae.

o porządek w Kościele Bożym, oznacza integrację z «my», które jako całość kontynuuje spuściznę apostołską. Wspólnotowość, bycie wzajemnie powiązanymi, zważanie na innych, wspólne działanie należą do istotnej struktury urzędu w Kościele” (Tamże: 230-231). Tym samym *munus* znajdujące się w ostatnim punkcie *Nota explicativa praevia*, a zarazem i Konstytucji *Lumen gentium*, nie może być rozumiane inaczej, jak przez pryzmat włączenia biskupa do komunii hierarchicznej, która uzdalnia go do wykonywania posługi biskupiej. Nie można natomiast tego *munus* odnosić do zadań wynikających z pozycji biskupa w tej hierarchii.

ZAKOŃCZENIE

Podjęta analiza ukazuje, jak bardzo wieloznaczny jest wyraz *munus*. Dowodzi również, że Ojcowie soborowi nie używali go w dowolnym znaczeniu, ale za każdym razem, we wszystkich 55 miejscach Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* i wstępnej Noty wyjaśniającej, używali go z wielką rozważą, nadając mu szczególną treść i teologiczną głębię. Dobranie odpowiedniego słowa w języku polskim na wyrażenie *mens legislatoris*, która podana została w języku łacińskim, nie jest prostym zadaniem. Wymaga znajomości całego Magisterium, w jego historycznym rozwoju, począwszy od wyboru Dwunastu i założenia Kościoła, przez kształtowanie się nauki o episkopacie, ponieważ to właśnie przede wszystkim w odniesieniu do tych zagadnień najczęściej formułowany był przekaz zawierający nośnik informacji w postaci *munus*, głównie w trzecim rozdziale *Lumen gentium*.

Termin *munus* w literaturze najczęściej analizowany jest z dwoma innymi: *officium* i *ministerium*. One także są jego synonimami. Jednocześnie jednak każde z nich może oznaczać coś innego. Ich użycie, bądź odrębne, bądź synonimiczne, zależy zawsze od kontekstu wypowiedzi, zamysłu Autora czy celu, dla jakiego się je stosuje. Niezależnie od tego niniejsze opracowanie dotyczyło jedynie *munus* – słowa, któremu Konstytucja *Lumen gentium* przypisuje zarówno znaczenie *officium* – jako obowiązku lub urzędu, jak i *ministerium* – jako szczególnego rodzaju posługiwania. Pokazało jednak trudności w odpowiednim oddaniu treści i sensu przekładu z języka oryginalnego – łacińskiego, który w dalszym ciągu jest językiem Kościoła.

Papież Paweł VI w przemówieniu z okazji promulgacji Konstytucji *Lumen gentium* potwierdził, że doktryna w niej zawarta „*nie właściwie nie zmienia w dotychczasowej nauce*. Czego pragnie Chrystus, tego i my pragniemy. To, co było, pozostaje. Czego Kościół nauczał przez całe wieki,

tego i my również nauczamy. Tylko, że to, co dotąd było – jedynie praktycznie przeżywane, obecnie zostało jasno wyrażone; to, co było niepewne, stało się jasne; to, nad czym przemyślano, co było dyskutowane i po części kontrowersyjne, otrzymało dzisiaj zadowalające sformułowanie. [...] Powiemy tylko, że jesteśmy zadowoleni, iż nauka ta była wystarczająco szeroko omawiana, badana i dyskutowana; jej konkluzje posiadają wielką jasność. Trzeba było tego dokonać, by uzupełnić Sobór Watykański I. Był to również odpowiedni moment, zważywszy na rozwój, jaki osiągnęły dziś studia teologiczne i rozprzestrzenianie się Kościoła w świecie, oraz mając na uwadze zarówno problemy, które napotyka zarządzanie Kościołem w swej codziennej działalności duszpasterskiej, jak i oczekiwania wielu Biskupów, którzy spodziewali się doktrynalnego wyjaśnienia ich stanowiska. Znalazł się odpowiedni sposób na rozwiązanie tego. Nie wahamy się bowiem – mając na uwadze wyjaśnienia, dane w zakresie używanych terminów, jak również teologiczną kwalifikację, którą obecny Sobór zamierza nadać powyższej doktrynie – z *Bożą pomocą ogłosić Konstytucją o Kościele*” (Paulus VI 1964: 49-56)¹³. Czas ponad 50 lat od jej ogłoszenia pokazuje jednak, że – ze względu na problemy z właściwym odczytaniem i przetłumaczeniem tej nauki – można słyszeć głos Kościoła, ale go nie słuchoać.

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA PRAWA

- (Pius XI) Pius PP. XI, 1922, «Epistola apostolica de Seminariis et de Studiis Clericorum *Officiorum omnium*» (1.08.1922), [w:] *Acta Apostolicae Sedis* 14, 452-453.
- (Ioannes XXIII) Ioannes PP. XXIII, 1962, «Constitutio apostolica de Latinitatis studio *provehendo Veterum sapientia*» (22.02.1962), [w:] *Acta Apostolicae Sedis* 54, 129-135; tekst polski: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł* 2, 2013, [red. i oprac.] M. Sitarz, A. Romanko, U. Wasilewicz [i in.], Lublin, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, 16-29.
- (LG) Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, 1965, «Constitutio dogmatica de Ecclesia *Lumen gentium*» (21.11.1964), [w:] *Acta Apostolicae Sedis* 57, 5-67; tekst polski: Sobór Watykański II, 1968, *Konstytucje, dekrety, deklaracje*, tekst polski, Poznań, Wydawnictwo Pallottinum, 105-170 oraz Sobór Watykański II, 2002, *Konstytucje, dekrety, deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Poznań, Pallottinum, 104-166.

¹³ Po latach wciąż były wątpliwości dotyczące teologicznej kwalifikacji nauki o Kościele zawartej w konstytucji *Lumen gentium*, dlatego w 2007 r. Stolica Apostolska ponownie ustosunkowała się do tej kwestii. Zob.: CDF 2007: 58.

- (Notificationes) Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, 1965, «Ex actis Ss. Oecumenici Concilii Vaticani II, *Notificationes*» (16.11.1964), [w:] *Acta Apostolicae Sedis* 57, 72; tekst polski: Sobór Watykański II, 2002, *Konstytucje, dekrety, deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Poznań, Pallottinum, 164.
- (Paulus VI) Paulus PP. VI, 1964, «Allocutio in Vaticana Basilica ad Conciliares Patres habitae, die festo Praesentationis Beatae Mariae Virginis, post sollempnem ab ipso Summo Pontifice cum Praesulibus quibusdam peractam concelebrationem, tertia exacta Oecumenicae Synodi Sessione *promulgatisque Constitutione dogmatica de Ecclesia atque Decretis de Oecumenismo et de Ecclesiis Orientalibus catholicis*» (21.11.1964), [w:] *Acta Apostolicae Sedis* 56, 1007-1018; tekst polski: *Wiadomości Archidiecezji Warszawskiej* 1965, 3 (55), 49-56.
- (Dekret) Prymas Polski, 2002, «Dekret» (26.02.2002), N. 780/02/P., [w:] Sobór Watykański II, 2002, *Konstytucje, dekrety, deklaracje*, tekst polski, nowe tłumaczenie, Poznań, Pallottinum, 4.
- (CDF) Congregatio pro Doctrina Fidei, 2007, «Responsa ad quaestiones de aliquibus sententiis ad doctrinam de Ecclesia pertinentibus» (29.06.2007), [w:] *Acta Apostolicae Sedis* 99, 604-608; tekst polski: *L'Osservatore Romano* (wyd. pol.) 9 (296), 58.
- (Benedictus XVI) Benedictus PP. XVI, 2012, «Litterae apostolicae motu proprio datae de Pontificia Academia Latinitatis condenda *Latina Lingua*» (10.11.2012), [w:] *Acta Apostolicae Sedis* 104, 991-995; tekst polski: *Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł* 2, 2013, [red. i oprac.] M. Sitarz, A. Romanko, U. Wasilewicz [i in.], Lublin, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, 226-235.
- (Francesco) Francesco PP., 2013, «Messa a Santa Marta, *Il vero potere è servizio, la preghiera per le vittime del tornado in Oklahoma*» (21.05.2013), [in:] *L'Osservatore Romano* 116, 8.

LITERATURA

- (Index) *Index verborum cum documentis Concilii Vaticani Secundi*, 1967, [oprac.] X. Ochoa, Roma, Institutum Iuridicum Claretianum 1967.
- Bertrams Wilhelm, 1965, *Papst und Bischofskollegium als Träger der kirchlichen Hirtengewalt*, München–Paderborn–Wien, Verlag Ferdinand Schöningh.
- Erdő Peter, 1989, «Ministerium, munus et officium in Codice Iuris Canonici», [w:] *Periodica de Re Morali Canonica Liturgica* 78, nr 4, 411-436.
- Gerosa Libero, 2003, *Interpretacja prawa w Kościele. Zasady, wzorce, perspektywy*, przekł. K. Kubis, A. Porębski, Kraków, Wydawnictwo WAM.
- Ghirlanda Gianfranco, 1980, „*Hierarchica communio*”. *Significato della formula nelle „Lumen Gentium”*, Roma, Typis Pontificiae Universitatis Gregorianae.
- Hervada Javier, Lombardia Pedro, 1996, «Introducción al Derecho Canónico», [w:] *Comentario exegetico al Código de Derecho Canónico*, [red.] Á. Marzoa, J. Miras, R. Rodríguez-Ocaña, t. I, Pamplona, Eunsa Ediciones Universidad de Navarra, 90-155.
- Krukowski Józef, 2004, *Wstęp do nauki o państwie i prawie*, Lublin, Wydawnictwo KUL, wyd. II.
- Lumembu Joseph Mbuyi, 2002, *Hierarchie comme service: convergence et non-convergence entre les conceptions canonique, augustinienne, et Luba Bantoue du chef coutumier*, Romae, Pontificia Università Lateranense.
- Prusak Feliks, Sitarz Mirosław, 2000, *Propedeutyka prawa. Zagadnienia podstawowe*, Warszawa, Wyższa Szkoła Handlu i Prawa im. Ryszarda Łazarzkiego.

- Ratzinger Joseph, 2000, «Pytania o Kościół», cz. I: «Eklezjologia Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*», przekł. G. Sawicki, [w:] *Gość Niedzielny* 27, 1 i 4-6.
- Ratzinger Joseph, 2012, *Opera omnia*, t. XII: *Głosiciele Słowa i służby Waszej radości. Teologia i duchowość sakramentu święceń*, [red.] K. Góźdź, M. Górecka, przekł. M. Górecka, M. Rodkiewicz, Lublin, Wydawnictwo KUL.
- Sitarz Mirosław, 2004, *Słownik prawa kanonicznego*, Warszawa, Instytut Wydawniczy Pax.
- Sitarz Mirosław, Wasilewicz Urszula, 2013, «Termin *portio populi Dei* w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 roku i jego tłumaczenia na język polski i francuski», [w:] *Roczniki Humanistyczne* 61, z. 8, 163-175.
- Stelmach Jerzy, Brożek Bartosz, 2006, *Metody prawnicze. Logika, analiza, argumentacja, hermeneutyka*, Kraków, Wolters Kluwer Polska.
- Syryjczyk Jerzy, 1985, «Przepowiadanie słowa Bożego i nauczanie katechetyczne według nowego prawa kościelnego», [w:] *Duszpasterstwo w świetle nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego*, [red.] J. Syryjczyk, Warszawa, Akademia Teologii Katolickiej, 126-138.
- Villar José Ramón, 2004, *El Colegio Episcopal. Estructura teológica y pastoral*, Madrid, Ediciones Rialp.
- Villar José Ramón, 2011, «La constitución *Lumen gentium*», [w:] *Annuario Historiae Conciliorum* 43, nr 1-2, 55-112.
- Zajac Paweł, 2014, «Wierny świecki jako nadzwyczajny szafarz Komunii świętej (kan. 230 § 3 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku)», [w:] *Kościół i Prawo* 3 (16), nr 1, 123-139.
- Żmigrodzki Piotr, 2003, *Wprowadzenie do leksykografii polskiej*, Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

SŁOWNIKI JĘZYKOWE

- (DLF) *Dictionnaire latin-français*, 1934, rédigé spécialement a l'usage des classes d'après les travaux des lexicographes les plus estimés (Forcellini, Freund, Georges, Klotz, etc.) et suivi d'un appendice sur la métrologie, les monnaies et le calendrier des romains, [red.] Ch. Lebaigue, Paris, Librairie Classique Eugène Belin, wyd. LVIII.
- (Harper) *Harper's Latin Dictionary. A New Latin Dictionary*, 1891, Founded on the Translation of Freund's Latin-German Lexicon edited by E.A. Andrews, LL.D, [red.] Ch.T. Lewis, Ch. Short, New York, Harper & Brothers, Publishers, Oxford, At the Clarendon Press.
- (HLS) *Handwörterbuch der lateinischen Sprache*, 1963, [red.] R. Klotz, Fr. Lübker, E.E. Hudemann, t. II (I-Z), Graz, Akademische Druck – U. Verlagsanstalt, wyd. VII.
- (NDLF) *Nuoveau dictionnaire latin-français*, 1906, rédigé d'après les meilleurs travaux de lexicographie latine Parus en France et à l'Étranger et particulièrement d'après les Grands Dictionnaires de Forcellini, de Georges, de Freund et de Klotz, [red.] E. Benoist, H. Goelzer, Paris, Garnier Frères, Libraires-Éditeurs, wyd. IV.
- (NSJP Sobol) *Nowy słownik języka polskiego*, 2003, [red.] E. Sobol, Warszawa, Wydawnictwo PWN.
- (SJP Doroszewski IV) *Słownik języka polskiego*, 1962, [red.] W. Doroszewski, t. IV (L-Ni), Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Wiedza Powszechna.
- (SJP Doroszewski IX) *Słownik języka polskiego*, 1967, [red.] W. Doroszewski, t. IX (T-Wy), Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe.

- (SJP Doroszewski X) *Słownik języka polskiego*, 1968, [red.] W. Doroszewski, t. X (Wyg-Ż), Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- (SJP Linde) Linde Samuel Bogumił, 1809, *Słownik języka polskiego*, t. II, cz. 1, Warszawa [wyd. u Autora].
- (SJP Orgelbrand) *Słownik języka polskiego*, obejmujący: oprócz zbioru właściwie polskich, znaczną liczbę wyrazów z obcych języków polskiemu przyswojonych; nomenklatury tak dawne, jak też nowo w użycie wprowadzone różnych nauk, umiejętności, sztuk i rzemiosł; nazwania monet, miar i wag główniejszych krajów i prowincji; mitologię plemion słowiańskich i innych ważniejszych, tudzież oddzielną tablicę słów polskich nieforemnych z ich odmianą, 1861, [oprac.] A. Zdanowicz, M. Bohusz Szyszka, J. Filipowicz [i in.] do podręcznego użytku, cz. 1 (A-O), Wilno [wydany staraniem i kosztem Maurycego Orgelbranda].
- (SKŁP Jougan) Jougan Alojzy, 1958, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Poznań–Warszawa–Lublin, Księgarnia św. Wojciecha, wyd. III.
- (SŁP Korpanty) *Słownik łacińsko-polski*, 2003, [red.] J. Korpanty, t. II (I-Z), Warszawa, Wydawnictwo Szkolne PWN.
- (SŁP Kumaniecki) *Słownik łacińsko-polski*, 1988, według słownika Hermana Mengego i Henryka Kopii, [oprac.] K. Kumaniecki, Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, wyd. XVII.
- (SŁP Plezia) *Słownik łacińsko-polski*, 2007, [red.] M. Plezia, t. III (I-O), Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, wyd. II reprint, 1 dodruk.
- (SŁP Sondel) Sondel Janusz, 2009, *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków, Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych UNIVER-SITAS.
- (SŁŚP Plezia) *Słownik łaciny średniowiecznej w Polsce (Lexicon et infimae latinitatis Polonorum)*, 1985-1922, [red.] M. Plezia, t. VI (M-O), Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk.

L'INTERPRÉTATION DE LA NOTION *MUNUS*
DANS LA CONSTITUTION DOGMATIQUE SUR L'ÉGLISE
LUMEN GENTIUM

R é s u m é

L'objectif de cet article est de présenter l'interprétation de la notion *munus* dans la Constitution dogmatique sur l'Église *Lumen gentium* et dans la *Note introductive explicative* qui y est jointe.

Le substantif latin *munus* est un mot polysémique. Dans l'enseignement du Concile Vatican II, il apparaît 255 fois, dont 55 fois dans la constitution. Les pères du Concile ont employé ce terme au sens 'office' (pol. 'urząd'), 'fonction' (pol. 'funkcja'), 'mission' (pol. 'misja'), 'ministère' (pol. 'służba'), 'tâche' (pol. 'zadanie'), 'devoir' (pol. 'obowiązek'), 'service' (pol. 'posługa'). Dans plusieurs endroits, les traductions de la constitution du latin en polonais datant de 1968 et de 2002 sont différentes. Ces différences peuvent causer non seulement des problèmes d'interprétation mais aussi des problèmes doctrinaux.

Mots-clés : Concile Vatican II, Eglise, autorité, tâche, ministère, office.

INTERPRETACJA POJĘCIA *MUNUS*
W KONSTYTUCJI DOGMATYCZNEJ O KOŚCIELE
LUMEN GENTIUM

Streszczenie

Celem artykułu jest interpretacja pojęcia *munus* w Konstytucji *Lumen gentium* i dołączonej do tego dokumentu wstępnej Nocie wyjaśniającej.

Łaciński rzeczownik *munus* jest wyrazem wieloznacznym. W nauczaniu Soboru Watykańskiego II słowo to występuje aż 255 razy, z czego 55 razy w Konstytucji *Lumen gentium*. Ojcowie soborowi używali tego terminu w znaczeniu „urzędu”, „funkcji”, „misji”, „służby”, „zadania”, „obowiązku”, „posługi”. W wielu miejscach tłumaczenia Konstytucji z języka łacińskiego na język polski w 1968 r. i 2002 r. są różne. Może to powodować nie tylko problemy interpretacyjne, ale także doktrynalne.

Słowa kluczowe: Sobór Watykański II, Kościół, władza, zadanie, posługa, urząd.